

Klimakommune Plus

- Økologi

Kommunerne i Danmark kan gennemføre flere initiativer inden for økologi såsom omlægning af arealer til økologisk drift og økologisk bespising i kantiner, på skoler eller i ældreplejen.

Landbruget står for en stadig større del af Danmarks samlede udslip af drivhusgasser til atmosfæren. I 2017 stod landbrugssektoren for 22,4 procent af udledning¹. Inden for landbruget er lattergas (N₂O) og metan (CH₄) de væsentligste drivhusgasser, idet de udgør henholdsvis ca. 43% og 55% af den samlede udledning². Kuldioxidudledningerne (CO₂) udgør kun ca. 2 procent. Landbrugets indsats er derfor et vigtigt element i Danmarks bestræbelser på at reducere energiforbruget, at overgå til vedvarende energi og ikke mindst til minimering af udledningen af drivhusgasser.

Formålet med dette notat er at dokumentere potentialer og klimaeffekter ved økologi. Herudover vil notatet inkludere overvejelser om miljøeffekten og eventuelle sociale effekter som følger af et større fokus på økologi, samt økonomiske muligheder og muligheder for branding. Desuden opridses kort eksempler på initiativer og til sidst angives, hvordan kommunen kan dokumentere sin indsats.

Klimaeffekt

Økologisk arealdrift

Danske kommuner ejer i alt 23.700 ha landbrugsjorde, hvoraf ca. 22% - svarende til 5.300 ha - drives økologisk³. En fuld omlægning af den kommunale arealer vil øge det samlede økologiske areal i Danmark med 9%. Store dele af de kommunale jordområder bortforpagtes, og der er således basis for at få andelen af det økologiske areal op, ved at stille krav om økologisk drift i forpagtningsaftalerne.

Forskellen mellem økologisk og konventionel produktion i forhold til drivhusgasudledning er omdebatteret, og der er en betydelig usikkerhed i opgørelserne.

Der er dog en tendens til, at udledningen af drivhusgasser fra økologiske landbrug ligger højere end udledningen fra konventionelle målt pr. produktenhed, men klart lavere end for konventionelt målt pr. ha med den nuværende produktionspraksis. Økologisk landbrug er mindre energikrævende, og derfor udleder mindre CO₂ pr. ha landbrugsjord end konventionelt landbrug, hvilket også skyldes at økologer ikke anvender pesticider og kunstgødning, som kræver meget energi at producere. Til gengæld producerer økologi typisk mindre mad pr. ha for en række afgrøder, og derfor tipper klimaregnskabet for en række produkter marginalt til det konventionelle systems fordel, når man opgør klimabelastningen pr. kg. færdig fødevarer⁴.

¹ Altinget (2019) *Landbrugets andel af det danske CO₂-udslip stiger*. Tilgået d. 16.09.19 på <https://www.altinget.dk/artikel/landbrugets-andel-af-det-danske-co2-udslip-vokser>

² Landbrugsstyrelsen (2019) *Landbrugets drivhusgasudledning*. Tilgået d. 16.09.19 på <https://lbst.dk/tvaerqa-ende/klima/landbrugets-drivhusgasudledninger/#c50790>

³ Landbrugsstyrelsen (2018) *Økologi på kommunale arealer*. Tilgået d. 19.09.19 på <https://lbst.dk/tvaerqa-ende/oekologi/oekologi-paa-kommunale-arealer/#c15369>

⁴ Økologisk landforening (2015) *Klima – på vej mod fossilfri økologi*. Tilgået d. 16.09.19 på <https://oko-logi.dk/presse/fakta-om-oekologi/udfordringer-for-oekologien/klima>

Yderligere har omlægning til økologisk dyrkning den fordel at CO₂-udslippet kan reduceres ved den øgede dyrkning af græsmarksafgrøder. Kløvergræsmarker har en særlig stor betydning i økologisk dyrkning, fordi de samler kvælstof mindsker ukrudtstrykket, og forbedrer jordstrukturen ved at opbygge kulstofholdige humusstoffer i jorden. Omdriftsgræs er altså en af de bedste afgrøder til at binde CO₂ i form af organisk stof, der ophobes i jorden⁵.

Herudover bidrager økologi bidrager til en række andre samfundsgoder som f.eks. drikkevand uden pesticider, bedre dyrevelfærd og større biologisk mangfoldighed, samt leverer fødevarer af en høj kvalitet⁶.

De danske økologer vedtog i 2009 en ambitiøs klimastrategi, som sigter mod klimaneutralitet og udfasning af fossil energi, hvilket har resulteret i en række tiltag i det økologiske landbrug. For eksempel kan et husdyrbrug reducere sin klimabelastning med op mod en femtedel alene gennem et klimaoptimeret sædskifte, flere træer i læbælter og fokus på energibesparelser i den daglige drift. Gårdbiogasanlæg og/eller gårdvindmøller kan hjælpe økologiske husdyrbrug med at blive helt CO₂-neutrale.

Kommunerne kan have fokus på økologisk drift af egne arealer, men kan også fokusere bredere ved dialog med private lodsejere i kommunen, der ønsker at omlægge til økologisk drift.

Økologisk bespisning

Ifølge Coop spiser de 30% af forbrugerne, der køber mest økologi, halvt så meget kød som de 30%, der aldrig spiser økologisk⁷. Samtidig er det økologiske landbrug mindre husdyrintensivt end det konventionelle. Hvis landbruget i højere grad overgår til økologi og flere forbrugere efterspørger økologiske varer, så vil det i fremtiden resultere i færre husdyr, mindre kød og flere ha landbrugsjord frigjort til produktion af klimavenlige, vegetabiliske fødevarer.

Andre effekter

Miljøeffekter

Økologisk landbrug kan beskytte grundvand, overfladevand og natur mod pesticidforurening. Den økologiske mælkeproduktion, som udgør 10% af den samlede mælkeproduktion og beslaglægger ca. 70.000 ha, har lavere N-udvaskning end konventionel mælkeproduktion bl.a. pga. lavere husdyrtæthed og N-tilførsel, og kan derfor medvirke til at reducere nitrat i grundvand og overfladevand. Endvidere har økologiske bedrifter et mere alsidigt sædskifte med en større andel af kløvergræs og lignende, hvilket medvirker til at opretholde indholdet af organisk stof i jorden. Det betyder, at jorde med efterafgrøder holder bedre på CO₂ end pløjede jorde. Desuden medvirker det alsidige sædskifte til forbedret dyrkningsegnethed – især af de kulstoffattige lerjorde.

Et studium viser, at der er 30% flere vilde plante- og dyrearter på økologisk dyrkede marker end ikke-økologiske. I en anden undersøgelse vurderes – ud fra 66 ud af 76 studier af biodiversiteten på økologiske jorder – at økologisk drift har en positiv effekt på naturen i forhold til ikke-økologisk drift. Blandt de organismer, der har særlig gavn af økologi er jordbundsdyr og mikroorganismer, bestøvende insekter og naturlige fjender af skadelige insekter og sygdomme. Disse organismer understøtter vigtige funktioner i økosystemerne som f.eks. jordens frugtbarhed og sundhed, jordstruktur, bestøvning og plantebeskyttelse. Derudover belaster økologisk landbrug småbiotoper, vandmiljøet og grundvandet mindre end ikke-økologisk landbrug.

Sociale effekter

⁵ SEGES (2018) *Reduktion af landbrugets udledning af drivhusgasser gennem omlægning til økologisk dyrkning*. Agro Food Park 15, Århus N.

⁶ ICROFS (2015) *Økologiens bidrag til samfundsgoder*. Tilgået d. 16.09.19 på http://icrofs.dk/fileadmin/icrofs/Diverse_materialer_til_download/Vidensynte_WEB_2015_Fuld_laengde_400_sider.pdf

⁷ Økologisk landsforening (2015) *Klima – på vej mod fossilfri økologi*. Tilgået d. 27.09.19 på <https://okologi.dk/presse/fakta-om-oekologi/udfordringer-for-oekologien/klima>

Økologiske råvarer er i mange tilfælde også lokalt producerede råvarer, som kan medvirke til at styrke den lokale økonomi og beskæftigelse i kommunen. Ved støtte op om lokale, økologiske producenter bidrager kommunen også til at nedsætte det CO₂-udslip, der er forbundet med at fødevarer skal transporteres fra andre verdensdele til Danmark. Det er dog vigtigt at gå efter de fødevarer, der er i sæson, for studier har vist at CO₂-aftrykket fra f.eks. danske drivhustomater udleder væsentligt mere CO₂ end tomater fra Spanien – medregnet transport.

Hvorvidt økologisk madvarer er "sundere" end madvarer fra konventionelle landbrug debatteres til stadighed omend studier viser, at de rester af sprøjtemidler, der kan findes i konventionelle madvarer, kan være sundhedsskadelige⁸. Herudover bruges der i økologiske fødevarer ikke genmodificerede ingredienser eller tilsætningsstoffer som f.eks. nitrit⁹.

Herudover er der inden for den økologiske produktion strengere regler for dyrevelfærd end der er for den konventionelle produktion. Økologiske dyr får, i modsætning til konventionelt opdrættede dyr, typisk mere dagslys, frisk luft og plads til at udfolde sig på. Økologireglerne stiller krav til at dyrene skal have økologisk foder, plads, lys, luft, adgang til udendørsareal mv.

Økonomi

Erfaringer fra kommuner viser, at f.eks. økologisk bespisning kan holdes inden for samme budget. Dette skyldes primært, at der ved økologisk bespisning bliver serveret en større andel grøntsager i forhold til kød. Se mere under eksempler.

Eksempler på initiativer

Økologisk mad i Københavns Kommune

I 2007 besluttede en enig Borgerrepræsentation, at Københavns Kommunes samlede indkøb af fødevarer skulle være 90% økologisk ved udgangen af 2015. På daværende tidspunkt var kommunens samlede økologiprocent på 51. I 2018 viste en opgørelse at godt 900 kommunale køkkener i dag serverer 90% økologisk mad og nogle steder er økologien endnu højere. Det gælder især vuggestuer, børnehaver og det store EAT-køkken, der hver dag sender mellem 5000-7000 portioner sund og frisklavet mad ud. Samlet set er København Kommunens økologiprocent på 88. Ved at lave mad fra bunden, købe varer i sæson, mindske madspil og bruge mindre kød, har det været muligt for kommunen at omlægge fra konventionel til økologisk mad inden for køkkenernes eksisterende budgetter¹⁰.

Økologisk mad i Albertslund Kommune

I 2018 var 78% af den mad, der serveredes i kommunernes køkkener økologisk, og kommunens indkøb af økologiske varer er generelt steget siden 2011. Dette skyldes, udover et øget fokus på økologi hos institutionerne, også at det økologiske sortiment hos kommunens hovedleverandør fortsat forbedres i både bredden, prisen og kvaliteten. Gennemsnitligt er økologi ca. 15% billigere via indkøbsaftalerne end i supermarkederne.

Økologiomlægning i Viborg Kommune

Økologisk Landbrugsforening samarbejder med mere end en fjerdedel af landets kommuner om målrettet brug af tilbud om øko-omlægningstjek. Et økologisk omlægningstjek består i et besøg af en landbrugsfaglig økologikonulent, som sammen med landmanden gennemgår gårdens/bedriftens produktions- og afsætningsmæssige potentiale i økologisk version. Dermed kan landmanden få et overblik over hvad økologisk landbrug er. I Viborg har landmænd som driver jord i boringsnære beskyttelsesområder og i indsatsområder med særlige drikkevandsin-

⁸ Økologisk landsforening (2019) *Studier der undersøger pesticiders effekt på sundheden*. Tilgået d. 19.09.19 på <https://okologi.dk/media/1307683/studier-sproejtegiftresters-effekt-paa-vores-sundhed.pdf>

⁹Fødevarerstyrelsen (2018) Hvorfor vælge økologi? Tilgået d. 19.09.19 på https://www.foedevarestyrelsen.dk/Selvbetjening/Guides/Kend_kemien/Sider/Hvorfor-v%C3%A6lge-%C3%B8kologi.aspx

¹⁰ Københavns Kommune (2018) *Ny opgørelse: København er Danmarks største kommunale økokøkken*. Tilgået d. 19.09.19 på <https://www.kk.dk/nyheder/ny-opgoerelse-koebenhavn-er-danmark-stoerste-kommunale-oeko-koekken>

teresser, fået tilbud om et øko-omlægningstjek. Idéen bag er at lodsejerne bliver gjort opmærksomme på, at de har jord inden for områder med særlige drikkevandsinteresser, og at omlægning til økologi kan være et virkemiddel til at sikre rent drikkevand uden pesticider til fremtidige generationer¹¹.

Økologisk landbrug i Allerød Kommune

Allerød kommune ejer 3% af det samlede landbrugsareal i Allerød. Alle arealer har i forpagtningsperioden 2013-18 været dyrket økologisk, og fremover skal disse områder fortsat dyrkes økologisk, da dette er en del af forpagtningsaftalerne.

Økologisk landbrug i Albertslund Kommune

I Albertslund Kommune bruges ingen pesticider i driften af de kommunalt ejede arealer; det være sig landbrug eller andre grønne arealer. Kommunens landbrugsarealer har været drevet økologisk de seneste 17 år. Det drejer sig primært om engarealerne langs St. Vejle Å, hvor der foretages høslet eller afgræsning med kvæg og får.

Dokumentation og krav

Det er vigtigt, at DN som organisation og klimakommuner ikke medvirker til "greenwashing". Derfor skal vi bede om dokumentation for kommunens indsats. Det kan gøres relativt simpelt, men skal have en vis kvalitet. Som med de øvrige initiativer i Klimakommune Plus aftales ved indgåelse af aftalen nærmere vedrørende hvilken form for dokumentation, der er tilstrækkelig.

Økologisk arealdrift:

- Der skal være iværksat plan for at alle kommunale arealer drives økologisk (herunder også uden brug af RoundUp). På sigt – senest i 2025 - skal alle kommunens arealer (dvs. også bortforpagtede) drives økologisk.
- Initiativ, der sigter på, at mindst 20% af landbrugsarealet inden for kommunegrænsen er økologisk senest fem år efter underskrift.

Økologisk bespisning

- Kommunen skal have indført at mindst 40% af det kommunale fødevarerforbrug er økologisk.
- Der er opstillet mål for at mindst 75% af det kommunale fødevarerforbrug er økologisk senest to år efter underskrivelse af Klimakommune Plus-aftalen.
- Bespisning i alle kommunens institutioner skal på sigt være omfattet.
- Der skal gennemføres en år-nul-opgørelse over fordeling mellem kød og vegetabiliske produkter og en vurdering af økologi (og klima) potentialet.

En Klimakommune Plus skal fremlægge beslutningsgrundlag for projektet samt forventede resultater mht. CO2-besparelsen.

¹¹ Viborg Kommune (2019) Viborg Kommune tilbyder landmænd øko-omlægningstjek. Tilgået d. 19.09.19 på <https://kommune.viborg.dk/Om-kommunen/Presserum/Pressemeddelelser/2019/Juni/Viborg-Kommune-tilbyder-landmaend-oeko-omlaegningstjek>

